

Käsiteltävä tässä kokouksessa

15

Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttöä koskevasta perusopetuslain muutoksesta

HEL 2024-014275 T 03 00 00

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle seuraavan lausunnon:

Yleistä: mobiililaitteiden käyttö heikentää hyvinvointia ja oppimista

Helsingin kaupunki pitää hallituksen esitysluonnosta perusopetuslain muuttamisesta kokonaisuudessaan hyvänä ja kannatettavana.

Tutkimustulokset osoittavat, että puhelinten ja muiden mobiililaitteiden tarpeeton käyttö koulupäivän ja oppimistilanteiden aikana häiritsee keskittymistä ja vaikeuttaa näin oppimista. Lasten ja nuorten älylaitteiden ja sosiaalisen median käyttö on tutkimusten mukaan kasvanut. Samalla kasvaa myös älylaitteiden ongelmakäyttö.

Helsingin kaupunki on tehnyt aktiivista yhteistyötä kansallisen aivoterveysohjelman kanssa. Tähän on kuulunut Arabian peruskoulussa toteutettu pilottitutkimus, johon osallistui viides- ja seitsemäsluokkalaista. Molemmilla ikäryhmillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys digilaitteiden rajoittamisen ja levottomuuden ja yliaktiivisuuden vähenemisen sekä toisaalta pitkäjänteisyyden ja tehtävien loppuunsaattamisen kyvyn lisääntymisen välillä.

Tulos on linjassa kansainvälisten tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan lasten lisääntyneen digilaitteiden käytön ja hyvinvoinnin indikaattorien heikkenemisen välillä on vahva kausaalinen yhteys.

Tutkimukset ja asiantuntijat ovat myös havainneet, että puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttö koulussa voi lisätä kiusaamisen riskiä, erityisesti digitaalisen kiusaamisen muodossa.

Puhelinten käyttöä koskevien muutosten lisäksi hallituksen esitysluonnos sisältää muita, vähäisempiä muutosehdotuksia perusopetuslakiin. Ne on kuvattu myöhemmin omissa kappaleissaan.

Puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia siten, että puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö oppitunnin aikana sal-

littaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä koulupäivän aikana.

Helsingin kaupunki katsoo, että asian saaminen lainsäädännön tasolle on kannatettavaa. Esitetty muutos tulee parantamaan niin oppilaiden, opettajien kuin koulun muun henkilökunnan työrauhaa ja turvallisuutta.

Jos puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön rajoitukset ulotetaan koskemaan myös välitunteja, voidaan nämä tauot käyttää aiempaa paremmin liikkumiseen ja sosiaalisiin kohtaamisiin. Tutkimusten mukaan nuorten liikkuminen ja sosiaaliset taidot ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta. Näitä opitaan yhdessä muiden kanssa toimissa.

Helsingin kaupungin peruskoulujen järjestyssäännöissä on asiaan jo puututtu. Kaupungilla on toimintamalli, jonka mukaisesti koulut rajaavat oppilaiden puhelinten käyttöä koulun järjestyssäännöissä. Oppilaiden puhelimet voidaan velvoittaa jo nykyisen lain näkökulmat huomioiden pidettäväksi koulupäivän aikana poissa näkyvistä ja häiriöttömässä tilassa. Opettajan luvalla ja ohjeistuksella puhelimia voidaan koulupäivän aikana kuitenkin käyttää oppimisen apuna, mutta tästä sovitaan opettajan kanssa aina erikseen ja tapauskohtaisesti.

Lapsen näkökulmasta koulupäivä muodostaa kokonaisuuden. Tämän vuoksi Helsingin kaupunki katsoo, että tulisi selvittää mahdollisuus säätää puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä koko koulupäivän ajalta, myös välituntien, eikä ainoastaan oppituntien. Samalla tulisi selvittää mobiililaitteiden käyttöä koskevien säännösten ulottamista myös perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan.

Esitysluonnoksen mukaan puhelimen ja mobiililaitteiden käyttö oppituntien aikana oppimistarkoitukseen edellyttää opettajan lupaa ja henkilökohtaiseen terveydenhoitoon rehtorin tai opettajan lupaa. Lupa voi olla suullinen tai kirjallinen.

Erityisesti henkilökohtaiseen terveydenhoitoon liittyvä puhelimen ja mobiililaitteen käyttöluupa on syytä olla aina kirjallinen. Tämä turvaa tiedon siitä, että lupa on annettu ja kirjattu ylös lainsäädännön mukaisesti. Lupa voidaan esim. pitkäaikaissairauden osalta myöntää lukuvuodeksi. Lupien myöntäminen lisää opettajan tai rehtorin työtä jonkin verran. Lisäksi lupaprosessissa henkilökohtaiseen terveydenhoitoon liittyen kertyy terveystietoa, joka on arkaluontoista henkilötietoa ja sitä tulee käyttää ja säilyttää asianmukaisella tavalla.

Opettajalla ja rehtorilla on oikeus saada tähän asiaan liittyvät välttämättömät opetuksen järjestämiseen liittyvät tiedot.

Esitysluonnoksen 36 d pykälää (Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita) voisi tarkentaa 29 pykälän uuden 3 momentin osalta, jos on tarkoitus, että puhelin tai mobiililaitte voidaan ottaa haltuun, jos sitä on käytetty ilman lupaa.

Tulevasta lainsäädännöstä tulee tehdä lapsivaikutusten arviointi ennakkolisesti, jotta sen tavoitteiden toteutumista voidaan seurata.

Aluehallintovirastojen toimivalta

Edellä mainittujen puhelinten käyttöä koskevien muutosten lisäksi esitysluonnoksessa ehdotetaan muutoksia aluehallintovirastojen toimivaltaan. Ehdotuksen mukaan aluehallintovirastot voisivat ottaa myös omaaloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset aluehallintovirastojen käytettävissä olevista sanktioista.

Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että aluehallintovirasto voi nykyisin kuntalain 10 pykälän mukaan kantelun johdosta tutkia, onko kunta toiminut voimassa olevien lakien mukaisesti. Vastaavasti voimassa olevassa laissa valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta säädetään 6 pykälässä laillisuusvalvonnasta niin, että aluehallintovirasto voi kantelun perusteella tutkia, onko koulutusta järjestetäessä toimittu säännösten ja määräysten mukaisesti.

Nämä esitysluonnoksen säännökset laajentavat aluehallintovirastojen toimivaltaa merkittävästi. Erityisesti oma-aloitteista tutkittavaksi ottamista ei ole aikaisemmin ollut.

Helsingin kaupunki kannattaa esitystä tämän osalta sen koskiessa kaikkia perusopetuksen järjestäjiä yhdenvertaisesti, myös yksityisiä, valtion ja yliopiston harjoittelukouluja. Lapsen oikeuksien näkökulmasta tämä on tärkeä uudistus. Vastaavia säännöksiä ei ole toisen asteen koulutusta koskevassa lainsäädännössä. Tätä tulisi pohtia silloin kun kyse on oppivelvollisuusikäisistä.

Oma-aloitteisesta tutkinnasta olisi hyvä tehdä suunnitelma, joka olisi myös koulutuksen järjestäjien tiedossa (vrt. aluehallintovirastojen työsuojelutarkastukset). Helsingin kaupunki korostaa opetuksen järjestäjien yhdenvertaista kohtelua liittyen aluehallintoviraston mahdolliseen oma-aloitteiseen tutkintaan.

Liikunnallinen elämäntapa osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että liikunnallinen elämäntapa lisätään osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita.

Helsingin kaupunki pitää ehdotusta kannatettavana. Ehdotus tukee Helsingin voimassa olevaa kaupunkistrategiaa sekä kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa (HYTE).

Helsingin kaupungin Koulutus 2030 -julkaisun Helsinki oppii – tulevaisuustaidot -toimenpiteisiin on nostettu liikunnan edistämisen tavoite.

Helsingin kaupungin kaikki koulut ovat osa Liikkuva koulu -ohjelmaa, jonka puitteissa kaupunki on tehnyt pitkäjänteistä kehittämistyötä koulujen liikunnallisen toimintakulttuurin edistämiseksi. Helsingin kaupungin jokainen peruskoulu kuvaa toimintasuunnitelmassaan, miten koulussa edistetään liikunnallista toimintakulttuuria Kouluterveyskyselyn, Liikkuva koulu -nykytilan arvioinnin ja Move!-mittausten tulosten pohjalta.

Asetuksenantovaltuudet ja muu säädöshuolto

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että perusopetuslain niin kutsuttu yleinen asetuksenantovaltuutus kumotaan ja samalla asetuksenantovaltuuksia koskevat säännökset päivitetään vastaamaan perustuslain edellyttämiä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Helsingin kaupunki kannattaa tätä.

Samalla perusopetuslakiin ehdotetaan tehtäväksi muuta säädöshuoltoa.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että perusopetuslakiin otettaisiin uudelleen pykälä 36 c opetuksen epäämiseen, josta tällä hetkellä säädetään perusopetuslain 36 pykälän 3 momentissa. Itse säännökset opetuksen epäämiseen otetaan suoraan tästä kohdasta. Muutosta perustellaan opetuksen epäämisen aseman selkeyttämisellä turvaamistoina kurinpitotoimien sijaan. 36 pykälään jää kuitenkin edelleen ojentamistoina jälki-istunto ja kurinpitotoimina kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Lisäksi pykälässä tullaan edelleen säätämään poistumaan määräämisestä, joka on myös työrauhaa turvaava toimenpide, kuten opetuksen epääminen.

Edellä mainittuun liittyy myös perusopetuslain 42 d pykälä, jossa säädetään valituskielloista. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä nimenomaisesti todetaan, että valittamalla ei saa hakea muutosta 36 c pykälässä tarkoitettuun opetuksen epäämistä koskevaan päätökseen. Kohdassa todetaan päätöksestä, jota esitysluonnoksenkaan mukaan opetuksen epääminen ei olisi. Päätöksen tekeminen edellyttäisi mm. hallintolain mukaista kuulemistä. Kuten edellä on todettu, opetuksen epääminen on turvaamistoinenpide akuuttiin tilanteeseen, joka kirjataan ja josta ei tehdä päätöstä ja tämä olisi hyvä selkeyttää tässä kohtaa. Samalla voitaisiin harkita mahdollisuutta tuoda perusopetuslain

18.11.2024

Asia/15

mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan sopivat turvaamistoimenpiteet, jotka sieltä tällä hetkellä puuttuvat.

Lopuksi: seurantaa ja monialaista yhteistyötä tarvitaan

Helsingin kaupunki pitää tärkeänä, että tämän lakimuutoksen vaikutuksia seurataan aktiivisesti lapsivaikutusten, rahoituksen sekä itse toiminnan ja opetuksen järjestämisen osalta. Rahoituksen riittävyys ja hallinnollisen työn lisääntyminen mittavissa uudistuksissa on erityinen huolen aihe.

Suuri huoli digilaitteiden liikakäytöstä ajoittuu myös muihin kuin koulu-aikoihin. Tähän valtakunnalliseen haasteeseen vastaamiseksi tarvitaan monialaista yhteistyötä.

Helsingin kaupunki on ollut aktiivinen jäsen verkostossa, jonka Aivoliitto on yhdessä Opetushallituksen ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa käynnistänyt. Se keskittyy lasten ja nuorten digilaitteiden käytön vaikutusten ymmärtämiseen ja niihin vaikuttamiseen.

Esittelijän perustelut

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää kaupungin lausuntoa liitteenä olevasta perusopetuslain muutoksesta. Lausunnon antamisen määräaika on 22.11.2024, joten asia on käsiteltävä tässä kokouksessa.

Hallintosäännön 19 luvun 5 §:n mukaan kaupungin lausunnot ulkopuoliselle antaa kaupunginhallitus. Kaupungin lausunto perustuu kasvatus- ja koulutuslautakunnan kaupunginhallitukselle antamaan lausuntoon.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Jukka-Pekka Ujula

Lisätiedot

Maria Nyfors, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 21731
maria.nyfors(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö
- 2 Hallituksen esitysluonnos perusopetuslain muuttamiseksi
- 3 Regeringens proposition om ändring av lagen om grundläggande utbildning

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Opetus- ja kulttuuriministeriö